

Deo I

Štene ili odrastao pas ulazi u vaš život

The 5th Wave

By Rich Tennant

„Ma, nije on tako pametan. Kad je poslednji put polagao ispit, zaboravio je da ponese olovku, zabrljao je zadatke iz matematike i izbalavio je tastaturu.“

U ovom delu...

Ovaj deo objašnjava gde da potražite novo štene ili psa, kako da izaberete ono koje će vam odgovarati i kako da pravilno uspostavite odnos s njim. Ovde ćete saznati da li će se mužjak ili ženka, štene ili odrastao pas bolje uklopiti u vašu porodicu. Ako želite čistokrvno štene, saznaćete kako da pronađete dobrog odgajivača – i zašto bi trebalo da zaobidete sve druge načine uzimanja psa. Hteli biste odraslog psa? Mešanca? Samo napred! Daću vam obilje informacija o tome gde da pronađete takve pse.

Kako izabrati psa

U ovom poglavlju

Izbor odgovarajuće rase

Koliko je važna energija, dlaka i inteligencija psa

Odluka o starosti i polu psa

Ne morate dugo posmatrati pse kako biste shvatili da su naši pseći drugari nekada davno bili vukovi. Otada smo se u njihov život umešali mi, i posledice su fenomenalne. Bez obzira na to koliko stadijuma ili stotina godina je prošlo, zaista je teško zamisliti pretka malteškog psa ili patuljaste pudle kao vuka. U malamutu – svakako, u vučjaku, pa čak i u škotskom ovčaru – čovek može nazreti vuka. Ali u malteškom psu? Paperjast, dobroćudan i toliko mali da stane u veću žensku tašnu ... takvu životinju je teško zamisliti kako goni jelene po smrznutoj šumi ili podiže njušku da bi zavijala na mesec.

Ali ako bolje osmotrite čak i najmanjeg i najljupkijeg psa, nazrećete vuka. Isto važi za svakog psa koji je na ovu zemlju kročio nogom od psećih prapočetaka, za sve naraštaje lovačkih i pastirskih pasa, pasa za držanje u krilu i zaprežnih pasa. Uprkos tome što je naša vrsta dala sve od sebe da izmeni njihovu, psi su u duši još uvek životinje od kojih su i potekli – životinje čopora čiji je jezik umnogome blizak našem, zbog čega se dobro uklapaju u naše porodice.

To znači da i malteški pas i malamut, i patuljasta pudla i tibetanski mastif, svi psi razumeju značenje osmeha – kako psećeg, tako i ljudskog. Svaki pas će dobro pomirisati i verovatno se uvaljati u najsmrdljiviju dostupnu supstancu. I svaki pas, bez obzira na to da li je mešanac ili čistokrvan, želi da bude deo porodice, *čopora*.

Šta je u psima

Možda je svaki pas u duši vuk, ali mi smo nesumnjivo uradili mnogo toga da promenimo ostatak pakovanja, da im ublažimo jedne odlike i ispravimo druge. Nema životinjske vrste na Zemlji čije su jedinke toliko različitih veličina, oblika i namena.

U svojoj kući imam pse koji bi miljama puzili na stomaku, preskočili jelo i odrekli se spavanja ako postoji i najmanja šansa da će im neko negde baciti u vodu nešto što mogu da aportiraju, dakle nađu i donesu, ponovo i ponovo i ponovo dok ne popadaju od iscrpljenosti, dok s njih još kaplje voda, koja je njihov element koliko i vazduh koji udišu. Jedan moj pas zaobide svaku baricu na putu, ali ima sklonost da sateruje decu u gomilu. Imam retrievere i pastirske pse, ukoliko niste pogodili. Ponašanje jednih potiče od prirodnog nagona da donose plen, a drugih od prastarog nagona da gone plen. S vremenom su se ta lovačka ponašanja razdvojila – jedno retrieverima, drugo ovčarsko-pastirskim psima – i selekcijom pojačala da bi tim životinjama dala funkciju u ljudskom društvu.

Rase pasa, tj. tipovi rasa razlikuju se po veličini, stepenu aktivnosti, stepenu linjanja (ispadanja dlake) i obučivosti (podobnosti za obučavanje/uvežbanje). To znači da bi bilo dobro saznati činjenice o psima. Ne zato da biste ostavili utisak na porodicu kada ugleda psa u TV reklamama – „Šiperke je belgijska rasa koja se najpre upotrebljavala za čuvanje brodova na kanalima“, moći ćete samopouzdanost da izjavite – nego radi sposobnosti da analizirate kako će se bilo koja rasa ili tip rase uklopiti u vašu porodicu.

Izbor psa koji odgovara vama, vašoj porodici i vašem životu, prvi je korak do sticanja psa iz snova.

Vratimo se ponovo vuku. Ne zaboravite da su mnoge od poželjnih osobina rase – teranje (hajkanje) divljači, skupljanje ovaca u stado ili zaštita čopora – vučje osobine, koje su ljudi s vremenom ojačali ili prilagodili da bi se psi bolje uklopili u ljudsku zajednicu. U današnjim psima ima i drugih tragova vučjih osobina, među kojima je i želja da tačno znaju svoje mesto u čoporu, bez obzira na to da li žive u ljudskoj ili psećoj porodici – i prateća želja da poboljšaju svoj status u njoj. (Vidite li koliko su nam slični?)

Po pravilu, psi su nešto popustljiviji od vukova, zahvaljujući hiljadama godina pripitomljavanja. Ali dovoljno je pogledati statističke podatke o broju napada pasa na ljude da bi se uvidelo kako u odnosima između njihove i naše vrste još uvek ima stanovitih poteškoća.

Uobičajene žrtve te borbe za vlast su deca, najmanji i najranjiviji članovi „čopora“. Kada čujem priče o porodičnom psu – obično nekastriranom mužjaku jedne od trenutno popularnih oštrih rasa – koji je napao neko dete „bez ikakvog upozorenja“, znam da to nije cela priča. Jeste da ima i psihotičnih (ludih) pasa, ali u većini slučajeva takav događaj više prouzrokuje ljudi. Uzmimo rasu kojom ne mogu da vladaju, povećaju problem time što takvog psa ne socijalizuju niti ga obučavaju, i najzad ne prepoznaju upozoravajuće znake psa koji teži da postane vođa. Rezultat je tragedija za dete, koje će s posledicama tog napada morati da živi, i za psa, koji zato obično izgubi svoj život. Treba li vam bolji razlog da oprezno izaberete psa? Nisam ni mislila.

SAVET

NE ZABORAVITE

UPOZORENJE

Statistički podaci pokazuju da ljude najčešće napadaju nekastrirani mužjaci, naročito mladi, tek stasali, na pragu pune zrelosti – što je razlog više za kastriranje. Ostale razloge za kastriranje pasa pročitajte u poglavlju 17.

Uvek proučite istoriju rase koja vas zanima. Velik i snažan pas, razvijen zato da samostalno radeći i odlučujući čuva zemljište ili drugu imovinu, teško da će lepo prihvatiti vaše mešanje. Može on da bude veoma pametan, pa čak i poslušan u rukama iskusnog rukovaoca, ali za obične ljude prečesto je samo tempirana bomba.

Zov divljine: polutani vuk-pas

S vukovima, kao da nikada ne znamo za meru. Prvo smo ih mrzeli i gotovo istrebili. Sada ih volimo – i njihove bliske rođake, polutane vuk-pas – predanošću koja je za mnoge vukove-pse smrtonosna koliko i mržnja koju je zamenila.

Polutan vuk-pas je rezultat ukrštanja vuka i psa. Od njih se najčešće sreću haski, malamut i nemački ovčar (vučjak). To su divne i pametne životinje, ali i potencijalno opasni kućni ljubimci, kojima većina ljudi ne ume da rukuje, niti da im pruži odgovarajuću negu. Često su destruktivni i retko se mogu obučiti za boravak u kući. Oni su odlučni i domišljati umetnici u bežanju, a umeju da budu i jezivo efikasni grabljivci.

O gorenavedenom se slažu praktički svi. O pitanju treba li im uopšte dopustiti da žive u ljudskom društvu, mišljenja se razilaze, često i ljutito.

Inteligencija koju njihovi ljubitelji obožavaju, zajedno s njihovom veličinom i snagom, prouzrokuje probleme u zrelosti,

kada vuk-pas radi ono što je prirodno: pokušava da osvoji više mesto u svom društvenom poretku, ne priznajući nadređenost svojih ljudskih „drugova iz čopora“. Češće nego svi pripitomljeni psi, oni napadaju i ranjavaju ljude, a ima i mnogo priča o oštrim napadima – naročito na decu – koje su izveli prividno poslušni vukovi-psi držani kao kućni ljubimci. Nije to njihova krivica, nego njihova priroda!

Zato su neke društvene zajednice pokušale da zabrane držanje polutana vuk-pas, mnogi azili za zaštitu i kontrolu životinja odbijaju da ih ponude na usvajanje, a ono malo grupa koje ipak daju trajno utočište neželjenim polutanima, nikad nemaju slobodnog mesta. Zbog toga je mnogo polutana vuk-pas životom platilo nagli porast njihove popularnosti.

Sve to znači da polutana vuk-pas kao kućnog ljubimca treba da izbegavaju svi, sem nekolicine veoma iskusnih i posvećenih ljubitelja pasa.

Za većinu ljudi i većinu porodica, najbolji pas je onaj koji pripada rasi (ili mešavini rasa) razvijenoj da prihvata obuku i ljudsko upravljanje, dakle kojoj nije pre svega stalo do toga da sama dominira (ostvari nadređen položaj). Tu ulogu ispunjavaju psi posebno razvijeni za druženje s ljudima, kao što su patuljaste rase i neke lovačke i pastirske rase poput zlatnog retrievera i škotskog ovčara.

Pustite vi ljubav na prvi pogled

Kod pasa kao i kod ljudi, onaj koji vas odmah i najviše privlači ne mora da bude najbolji za dugotrajan suživot. Možda ste odrasli sa škotskim ovčarima u porodičnoj kući s velikim dvorištem i uz majku domaćicu, pa još uvek mislite da je škotski ovčar najbolji pas za vas. Ali to nije tačno ako živite sami, u stanu, i odevate se u skupu odeću tamnih boja. Stoga odmah razmišljajte – realno ocenite svoj život i pse koji se u njega mogu najbolje uklopiti.

Odrasla sam u kući u kojoj se smatralo da je bokser bez konkurencije najbolja rasa svih vremena. Još su mi dragi – jedan od mojih „nećaka“ je bratovljev bokser Taz – ali nisam držala boksera otkad sam napustila roditeljsku kuću. Zašto? Zato što me od psećih bala podilaze trnci, i premda bokseri nisu rasa koja najviše bali – tu nagradu bi verovatno odneli njufaundlenski psi – dovoljno bale da ne želim baš preterano da se družim s njima.

Svi žele psa savršenog za porodični život. Ali prilikom izbora psa koji bi trebalo da se dobro uklopi u vašu kuću, morate uzeti u obzir mnoge činioce.

Fotografiju ustupila Mary Bloom/Howell Book House

S druge strane, mojoj majci nimalo ne smeta da sa sobom u šetnju nosi krpu kojom psu briše bale s gubice, ali podivlja kad vidi gužvice dlake koje se nakupljaju u uglovima moje kuće – mojim psima ispada toliko dlake da bih od nje mogla da pletem džempere. Ručni usisivač uvek držim pri ruci, ali inače ne obraćam previše pažnje na činjenicu da iza mojih srednjedugodlakih pasa svaki dan ostaju crne dlake, dok mom dugodlakom psu dvaput godišnje, tokom velikih promena dlake, ispada dovoljno sivih, belih i smeđih čupkica dlake da se jednom sedmično njima može napuniti korpa za pijacu.

Ili dlake ili bale. Katkada se izbor psa koji vam odgovara svodi na nešto toliko jednostavno.

Počnimo ljubav iz početka

Izbor rase ili tipa rase jedan je od najlepših aspekata pri usvajanju psa. Imate priliku da naveliko razgledate i birate, otkrivajte rase za koje nikada niste čuli i zamišljate život s rasama koje nikada niste videli.

Krenite u to otvorenog uma i iskreno razmotrite svoj život, očekivanja i ono što vam se zaista sviđa. Ne gubite iz vida: veličinu psa, prostor koji mu je potreban, stepen aktivnosti, probleme s krznom, obučivost (podobnost psa da uči) i jačinu želje za dominacijom (gospodarenjem).

Veličina psa

Opseg veličina pasa zaista je neverovatan. Pripadnici te životinjske vrste po veličini se toliko razlikuju, da bi bilo nezamislivo da se pas s jednog kraja tog opsega – recimo, bernardinac – pari sa psom s drugog kraja, kao što je patuljasta pudla. (Mada ne treba podceniti želju bilo kojeg psa da takvo parenje ostvari!)

Neki ljubitelji malih pasa plaše se velikih pasa. Neki ljubitelji velikih pasa pogrdno govore o malima i ne smatraju ih za „prave pse“, što se vidi po imenima kojima ih nazivaju: „pufna za puderisanje“, „pajalica“ ili „pacov“. Kao da veličina ne smeta toliko samim psima koliko njihovim vlasnicima; mnogi mali psi imaju ratoboran stav koji bi kod velikog psa predstavljao pravu opasnost, a mnogi veliki psi ni o čemu drugom ne misle nego kako da se sklopčaju u gazdinom krilu.

Prvi činilac koji treba uzeti u obzir prilikom izbora psa jeste njegova veličina, barem zbog razlike u ceni hrane za psa koji dnevno jede četvrt šolje hrane i onoga koji jede sedam šolja.

Au, što je ovaj pas velik!

Ima ljudi koji cene samo velike pse. Veliki psi su odlični za aktivne osobe: džogere, pešake na duge staze i kros-kontri skijaše. Čak i najpitomiji veliki pas bolje odvraća potencijalne napadače i lopove od najotresitijeg malog psa (mada kriminolozi kažu da čak i mali psi dobro upozoravaju svoje vlasnike na prisustvo stranaca i lopovima pokazuju da su primećeni).

Da li bi svog psa trebalo da uvežbate za čuvara? Videti poglavlje 14.

Veliki pas može da vuče kolica, pešači mnogo kilometara i satima juri za loptom. Rede od malih pasa reaguje kada ga deca povuku za uho ili uhvate za rep, a snažno tapšanje po rebrima ne može ga srušiti. Ako se mali pas čini kao termofor kada ga pustite u krevet, veliki pas je kao radiator – zauzima mesta, umirujuće deluje i pravi buku (ako hrče) kao odrastao čovek.

Pasa ima svih veličina – čak i unutar iste rase, kao što se vidi po ovim američkim eskimskim psima.

Fotografiju ustupila Amanda Munz

Naravno, oni imaju i svojih loših strana. Veći psi više jedu i više balebaju. Velikim psima je teže rukovati, veća je verovatnoća da će srušiti malo dete i stariću nesigurnu na nogama, mogu više da oštete nameštaj po kući, i ukoliko odluče da ujeduju nekoga, češće nanose ozbiljne povrede. Navalentan mali pas je zabavan; navalentan veliki pas je opasan. S velikim psima je teže putovati, a i smeštaj u pansionu za pse je skuplji. Ako nemate sopstvenu kuću/stan, videćete da je gotovo nemoguće naći i iznajmiti stambeni prostor čiji će vlasnik pristati da u njemu držite velikog psa.

Većim rasama po pravilu treba više kretanja. Ako se ne kreću dovoljno, verovatnije je da će sami naći načina da potroše nakupljenu nervozu – na primer, kopaće, lajati ili glodati. Čak i najveće pse je moguće držati u stanovima, kućama u nizu i kućama s malim dvorištima, ali u tim okolnostima *vi* morate dvaput više da se angažujete da biste zadovoljili njihove potrebe za kretanjem. Gradski vlasnik psa mora da uzme u obzir još nešto: ako je napolju mečava, malom psu će biti dovoljna tri lista novina da se olakša, a velikom neće biti dovoljno ni celo nedeljno izdanje *Politike*.

Male stvari koje mnogo znače

Koliko god im se podsmevali, mali psi za to ne haju. Veliki psi mogu samo da sanjaju o njihovom životu. Samo mali pas može da se prošvercuje u robnu kuću skriven u veću žensku tašnu. Zbog takve opšte prenosivosti, i preslatkih lica i okica uz to, mnogo je zabavnije imati malog psa nego što većina vlasnika „pravih pasa“ uopšte može da zamisli.

Ima tu i praktičnih prednosti. Malog psa možete okupati u kuhinjskoj sudoperi, a da ne ušinete leđa podižući ga iz kade. Mali pas može da vam sedi u krilu dok gledate TV. Svi mogu da ih šetaju, čak i mala deca. Troškovi za njihovu ishranu su mali. Ljudski hod oni moraju da prate brzim trčećim korakom, pa im obična šetnja zadovoljava dnevnu potrebu za kretanjem.

Što se tiče negativne strane, patuljaste rase umeju da budu lajave, a građa im je toliko krhka da su neprikladni za domaćinstva s neobuzdanom decom. Treba ih štititi i od velikih pasa, jer neki od njih psa veličine pufnice za puderisanje smatraju predjelom.

Držite korak sa psom

Stepen aktivnosti nije povezan s veličinom, osim u krajnjim slučajevima. Neke najveće pse teško je ujutro naterati da otvore oči i ustanu, dok neki od najmanjih kao da 24 sata dnevno ne mogu da se isključe. Između tih krajnosti su psi svih mogućih veličina i stepena aktivnosti.

Stepen aktivnosti rase ponekad možete proceniti na osnovu zanimanja za koje su je ljudi gajenjem napravili, ali to je još uvek samo prosečna slika. Svaka jedinka se razlikuje po načinu gajenja, starosti i zdravlju, premda važi opšte pravilo: ako je pas gajen da ceo dan ne stane, npr. ptičari, on će biti aktivniji od velike, teške, čuvarske rase koja radi samo kada se pojave uljezi. Teško da će u životu biti smireni psi poput dalmatinskih, gajeni zato da bi svakog dana kilometrima trčali za konjskim kočijama ili vatrogasnim kolima. Terijeri su odgajeni da suzbijaju štetočine, te su uvek budni i spremni za krkljanac.

Jednostavnim ispitivanjem ponašanja štenaca možete steći predstavu o stepenu aktivnosti rase; to je naročito korisno kada su roditelji šteneta različitih rasa. Više o tome pročitajte u poglavlju 4.

Neke klase pasa su selektivno aktivne: aktivne napolju, mirne unutra. Mnogi lovački psi i njihovi mešanci aktivni su na svežem vazduhu i u poljima, ali u kući će se zadovoljno sklupčati ispred vatre ukoliko je njihova dnevna potreba za kretanjem bila zadovoljena. Najbrži pas na svetu, trkači veliki engleski hrt – grejhaund – toliko voli da se izležava da ga jedna grupa za zaštitu naziva „krevetski rekvizit brzine 65 km/h“.

Potreba za velikom aktivnošću ume da prouzrokuje probleme – npr. napade destruktivnosti (uništavačkog ponašanja) i lajanja – koje ćete umanjiti tako što ćete psu omogućiti da se svakodnevno dovoljno kreće. Kada se moji retrieveri ne istrče zato što ja ne mogu da dignem glavu od posla, oni mi smetaju i smetaju dok ne popustim; međutim, dovoljna je jedna poštena trka ili brza igra donosenja bačenog predmeta da se smire.

Naravno, stepen aktivnosti znači više od potrebe za kretanjem. Neke rase ne samo da vole stalno da se kreću, nego i da obavestavaju svet o tome šta im se događa. „Hiperaktivnost“ i „lajavost“ takode su stvar pojedinačne procene: što je za jednoga dobar čuvar, za drugoga je lajavo smetalo. Za treće su aktivnost i želja za igrom više nego dovoljna nadoknada za malo – ili mnogo – više lajanja. Ponavljam, na vama je da utvrdite sopstveni prag tolerancije. Sve, i najnepoželjnije karakterne osobine psa možete ublažiti obukom, ali ništa na svetu neće pretvoriti kočopernog, lajavog šeltija u tihog i spokojnog buldoga.

Možda su grejhaundi odgajani za trke, ali kada se vrate sa staze, većina voli samo da se izležava ili spava.

Beauty/ Fotografija sa lokacije www.greyhoundgang.com

Neke aktivne rase su toliko lajave da čak i njihovi ljubitelji ne mogu da podnesu toliku buku, pa ih obično daju na odstranjivanje glasnih žica. To se radi hirurški i katkada je poslednja šansa inače dobrog psa da ga ostave u životu (probleme s lajanjem razmatramo u poglavlju 15), ali bi trebalo da se zamislite ako je odgajivač od kojeg nameravate da kupite štene to morao da uradi sa svojim psima. Ukoliko su roditeljima morali da odstrane glasne žice, onda bi njihovo štene u najmanju ruku moglo da odraste u psa koji će vas lajanjem obavestavati kada svaki list padne.

Suočite se s dlakama

Da se najpre razumemo: *nema psa koji se ne linja*. (Osim rasa kao što je bezdlaki varijetet kineskog ćubastog – kukmastog – psa, patuljastog psića koji uopšte nema dlaku, pa ne može ni da se linja.) Stoga ne postoji pas koji ne može da izazove alergiju. Neke rase se linjaju manje od ostalih, te neki astmatičari i alergični mogu s njima da žive, ali ako niste spremni ili sposobni za borbu s dlakama, bolje uzmite zlatne ribice. (Ne mačku ili pticu, jer su za mnoge alergične one još gore od pasa.)

Nadugačko i ukratko

Svi psi su pokriveni dlakom, osim prethodno spomenutog kineskog ćubastog (kukmastog) psa i još nekih retkih bezdlakih rasa. Svaka sličnost tu prestaje, pošto je raznolikost dužina, boja, šara i tekstura pseće dlake gotovo bezgranična.

Dužina? Kratkodlaki su bokseri; malo dužu dlaku imaju zlatni retrieveri; još dužu škotski ovčari a najdužu mađarski komondor, pastirski pas veličine rotvajlera, s kojeg vise gusti pramenovi upletene dlake koja seže do zemlje – kao da gledate pokretnu pamučnu četku za pod.

Boja? Bleštavo beli su neki samojedi, a sjajno crni belgijski šiperki. I sve između, sve moguće boje opisane s više imena nego što bi reklamno odeljenje modne kuće moglo da smisli za godinu dana. Šta kažete o mišje sivoj, svetloj žučkastosmedoj (boji laneta), boji divljeg veptra, jazavca, jelenje crvenkastoj? Boji pšenice, pokošene trave, boji mahagonija, kestenjastoj? Čokoladno smeđoj? Tu boju ljubitelji dobermana nazivaju *Izabela*.

Šare? Dalmatinski psi imaju tačke. Crnu s malo paleža imaju dobermani, rotvajleri, gordon seteri i mančesterski terijeri. Fleke imaju neke nemačke doge i (japanske) akite. Prugasti („tigrasti“) neki su bokseri i pit bul terijeri. „Murgastu“ mešavinu boja (engl. *merle*) imaju neki australijski, škotski i šetlandski ovčari. I ne zaboravite koliko su važni prateći detalji: bele šape, bele grudi, beli nabori na grudima i bele lise na glavi.

A vrste dlake? Somotski kratka, dugačka i svilenkasta ili oštra – a tek smo kod jazavičara! Takva krzna imaju i druge rase pasa, kao i kovrdžavu dlaku, talasastu dlaku, grubu dlaku ili glatku dlaku. Da li će vam trebati četka za skupljanje dlake? Kratke bele dlake dalmatinskog psa i bledožute dlake labradora izranjaju na svim mogućim mestima i veoma ih je teško ukloniti. Holandski vučji špic (kishond) i škotski ovčar imaju luksuzna krzna toliko dugačka i gusta da čovek u njima nešto može da zagubi. Oni menjaju krzno dvaput godišnje – s jeseni i proleća otpada im dlaka u pregrštima, kao i većini drugih rasa s dugačkom gustom spoljnom dlakom i paperjastom poddlakom. U preostalom delu godine, ove fabrike krzna se linjaju „normalno“, što znači mnogo.

Neke rase ispuštaju toliko mnogo dugačke svilenkaste dlake da je nikla cela jedna mala industrija za upredanje te dlake, pa ljubitelji pasa i ručnog rada mogu da prave odeću od krzna svojih ljubimaca. Za debelu majicu im je dovoljno onoliko pređe koliko se dobije od dlake koja psu otpadne tokom jedne sezone.

Više informacija o linjaju dato je u poglavlju 10, u odeljku o doterivanju.

Unapred ćete se rešiti dobrog dela suvišne dlake čestim četkanjem i češljanjem psa – sve što izvučete četkom/češljem, neće ostati na vašem kauču – ali uprkos tome mnoge rase ispuštaju mnogo dlake. Ako nikako ne trpite dlake, uzmite kratkodlakog psa tamnije boje, takve dlake se manje vide.

Linjanje nije jedini problem. Neki psi, recimo pudle, imaju krzno koje treba šišati otprilike svakih šest sedmica. Naučite sami da doterujete izgled psa – verovatno će preživeti sramotu kada se takav pojavi na ulici – ili ga odvedite u salon za profesionalno doterivanje. Ovo poslednje dosta košta. Uzmite to u obzir kada budete birali psa.

Kataloški se po znatno sniženim cenama mogu na veliko kupiti valjci za skupljanje dlake; isto važi i za pet-šopove. Može se nabaviti i gumeni valjak-igračka kojim se odlično vadi dlaka iz tepiha i nameštaja, a postoje i dodaci za usisivač namenjeni čišćenju dlake kućnih ljubimaca.

Kada sam pre više od dvadeset godina kupila prvog dugodlakog psa, nupustila sam kuću odgajivača s više stranica pisanih uputstava – čime se hrani, koje vakcine je primio, kako da ga registrujem, imena dresera, veterinaru i odgajivača. Od svega toga zavrtele mi se u glavi, te sam zastala na verandi sa štenetom u rukama i pitala odgajivača ima li još nešto da mi kaže. Malo je razmislila. „Da“, reče. „Nećete moći da nosite crno.“

Moda nalaže drugačije, pa sam se izveštila u skupljanju dlake četkom. Mnogo godina nakon što je Lens ostario i uginuo, listala sam račune tražeći neku priznanicu. U registratoru se pojavio mali pramen pseće dlake. Njegove. Suze su mi briznule.

Dobro reagujem na pseću dlaku, ali sada je barem deo mojih pasa u skladu s trendom: potpuno su crni. Linjaju se, ali to se (na meni) ne vidi.

Uticaj inteligencije

Ljudi uvek pitaju koliko je određeni pas pametan, kao da to može da posluži ičemu drugom sem hvalisanju. Kada se predviđa koliko dobro će se pas uklopiti u porodicu, njegova inteligencija nije presudna. Važnija je *obučivost* (*podobnost za učenje*) ili *poslušnost*; te osobine ukazuju koliko je – mnogo ili malo – određenog psa briga šta biste vi želeli da on uradi.

Deo odgovora na to pitanje opet ćemo dobiti kada razmotrimo zanimanje za koje je određena rasa razvijena. Neki psi – recimo, lovački psi tragači – razvijeni su da rade samostalno ili zajedno s drugim psima, ali nezavisno od ljudi. Psi koji traže po njuhu – biglovi, krvoslednici i baseti – pre će poslušati svoj nos nego vaša uputstva. Psi koji traže po vidu (kao što su avganistanski hrt, veliki engleski hrt – grejhaund i persijski hrt – saluki) neće vas ni čuti kada se upuste u trk. To ne znači da neće mahati repom u znak potpune privrženosti kada ih ponovo stavite na povodac, nego da su u žaru lova i trke njihovi nagoni jači. Kao i lajavost, njihovu sklonost da zanemare vaše želje možete smanjiti uvežbavanjem – ali to je mnogo lakše s jednim rasama nego s drugima.

Razmotrićemo tri rase koje najviše hvale da su pametne – to su border koli, zlatni retriever i doberman. Oni izuzetno dobro prolaze na takmičenjima poslušnosti. Znači li to da su pametni? Nesumnjivo. Stanley Coren, stručnjak za inteligenciju pasa, tvrdi da te tri rase počinju da shvataju komandu nakon što im je bila pokazana manje od pet puta. Ali ovde je važno nešto drugo, i kada razmislite kako i zašto su te rase razvijene – pastirski pas, lovački pas i pas čuvar (za vojno-policijsku službu) – uvidećete šta im je zajedničko: razvijene su da tesno saraduju s ljudskim rukovaocem. Hoće li uspešno obaviti radne zadatke – upravljanje kretanjem ovaca, pronalaženje i donošenje oborene divljači, odnosno patroliranje uz policajca ili vojnika – zavisi od timskog rada čoveka i psa. Oni su programirani da vođstvo traže od čoveka, i ako čovek ume da im ga pruži, te rase će rado poslušati. Uostalom, to im je posao.

Kao i stepen aktivnosti, kod mešanaca je inteligenciju i poslušnost malo teže predvideti. Tu pomaže test ponašanja štenaca. Više informacija o tome pročitajte u poglavlju 4.

I još odluka

Verovatno već imate u vidu rasu-dve ili ideju o svojstvima psa koje želite – veliki, mali, dugodlaki ili kratkodlaki. Pre nego što se date u potragu za svojim ljubimcem, trebalo bi malo da razmislite i o drugim pojedinostima. Koliko star pas bi vam odgovarao? Kojeg pola? I koliko sve to uopšte može da košta?

Kao i ljudi koji žele labrador retrievera „zato što smo u porodici uvek držali labradore“, oni koji štene biraju automatski ili uvek izaberu mužjaka (ili ženku), i nisu spremni da budu prilagodljivi po pitanju troškova, time sebi možda uskraćuju priliku da dobiju dobrog psa.

Prihvatite mogućnost da neke pojedinosti u mentalnoj slici vašeg idealnog psa ostanu neprecizirane dok ne uzmete apsolutno sve u obzir.

Štene ili odrastao pas?

Prednosti štenaca su očigledne: oni su ljupki, slatki i mazi. Čovek ne može da ih pogleda, a da se ne nasmeši. Štene možete svašta da naučite tako da se savršeno uklopi u vaš život. (Ili da ga potpuno upropastite ako ne budete pažljivi!) Vaša porodica će biti jedina koju će štene smatrati za svoju, barem ukoliko se vi budete držali svojeg dela pogodbe. Ipak, uzeti odraslog psa ima svoje prednosti. Oni su često jeftiniji, a uvek ih je jeftinije održavati, pošto su već kao štenci prošli vakcinisanje i čišćenje od glista. Ako budete pažljivo birali, možete naći psa koji je već obučan za život u kući, a možda je savladao i nekoliko osnovnih lekција iz poslušnosti.

Pa zašto onda više ljudi ne uzima odrasle pse? Većina smatra da se usvojena litalica neće vezati uz njihovu porodicu kao što bi se vezalo štene. To je istina ako psa nameravate da držite u golom dvorištu iza kuće, uz minimum kontakta s vama. Ali ako pustite psa da uđe u vaš život, biće vaš jednako koliko i štene koje ste uzeli od kuje kada je imalo sedam nedelja. Ima ljudi koji tvrde da je veza sa odraslim psom još čvršća, zato što zna koliko je svet nemilosrdan i ume da ceni sreću koja mu se osmehnula.

Nisam sigurna da je tako kao što kažu, ali videla sam mnogo primeraka od obe vrste pasa. (I sada imam po neki od svake.) Kvalitet ljubavi koju pokazuju prema vlasnicima – i obrnuto – ista je.

Štene je pogodno ukoliko imate vremena i strpljenja – da ne govorim o smislu za humor – da se bavite psom tokom njegovog detinjstva i odrastanja. Štene se ne može podići po kratkom postupku. Biće tu šetnji u tri ujutro, sažvakanih papuča, bezbroj sati igre i isto toliko sati obuke. Rezultat svega toga ne možete znati unapred, nego tek kada sve bude završeno – to naročito važi za štenad mešanaca, od kojih su mnogi više ili manje odrasli nego što je iko u azilu mogao da pretpostavi.

Detinjstvo šteneta je divno putovanje, puno iznenađenja i uživanja, ali na njega ne treba kretati ako niste spremni da mu se posvetite. Ukoliko ne uložite potreban trud, možda ćete ostati sa psom koji vas maksimalno nervira – ili ćete ga ostaviti u azilu kada više ne budete mogli da ga trpite.

Odrasle pse bije loš glas, često nezasluzeno. Zar nisu odrasli psi, koji su dati na usvajanje, obično ljubimci s kojima već neki *drugi* ljudi nisu mogli da izađu na kraj? Da li je uopšte pametno usvojiti odraslog psa? Zavisi od psa, naravno. Stvarna prednost je sledeća: u svakom suživotu s novim psom postoji razdoblje prilagođavanja, ali je ono mnogo kraće kada je u pitanju odrastao pas.

Štene je odličan dodatni član porodice, ali zahteva mnogo strpljenja.

Greta/ Fotografiju ustupili Stephanie i Michael Corby

Može li se star pas naučiti novim veštinama? Može. Svi psi – i mladi i stari – mogu da nauče sve što hoće, ali ličnost odraslog psa ne možete toliko da izmenite i prilagodite sebi. Ako imate plašljivo ili agresivno štene, to možete popraviti pre nego što nastane problem (više o tome u poglavlju 9). Ukoliko imate plašljivog ili agresivnog odraslog psa, ta promena je mnogo teža, katkada i nemoguća. Zato ne nasedajte na tužne priče i velike lepe oči kada birate odraslog psa.

Odrastao pas je odličan za kuće gde tokom dana nema nikoga. Za penzionere koji vole društvo psa, ali nemaju energije za štene. Za one kojima je zadovoljstvo što su pristojnom psu dali novu priliku za život.

Ima toliko mnogo odraslih pasa koji zaslužuju da žive – i mešanaca i čistokrvnih, penzionisanih trkaćih pasa, pasa za pomoć hendikepiranima i izložbenih pasa. Pasa čiji su vlasnici umrli, razveli se ili se odselili. Pasa koji ništa više ne žele nego da nekom pripadaju.

Otkad pišem o psima, gledala sam štenad kako odrastu i potom nestanu, zato što su ih vlasnici kupili slušajući osećaje, a ne zdrav razum. Pažljivo razmislite o svojoj situaciji i ako zaista niste spremni na godinu dana štenecih budalaština, usvojite odraslog psa.

Mužjaka ili ženku?

Da li su mužjaci ili ženke bolji ljubimci? Na to pitanje se ne može pouzdano odgovoriti, pa se za većinu ljudi odgovor svodi na „više mi se sviđa“. Međutim, ipak bi trebalo da razmislite makar o *nekim* razlikama, pošto mužjaci i ženke ne postaju isti čak ni nakon kastriranja.

Ukoliko ne nameravate da kastrirate svog kućnog ljubimca (više o tome u poglavlju 17), razlike su izraženije. Nekastrirane ženke su po pravilu promjenljivijeg raspoloženja od nekastriranih mužjaka. Iako su mužjaci stabilnijeg raspoloženja, možda vam se neće svideti njihova stalna težnja za takvim mužjačkim aktivnostima kao što su parenje, obeležavanje sopstvene teritorije (mokraćom) i njeno čuvanje od drugih mužjaka. (Neki smatraju da u tim slučajevima stalnost nije pozitivna osobina i da neki nekastrirani mužjaci nisu prosto postojani, nego da stalno nerviraju i smetaju.)

Nekastrirane ženke ulaze u sezonu parenja dvaput godišnje po tri sedmice. Tokom tih razdoblja moraćete da čistite krvave tragove za njom i da se izborite sa stalnom pažnjom kojom je okružuju muški udvarači. Kada ih omađija miris ženke u teranju, nekastrirani mužjaci slabije slušaju komande. Tada se češće dešava da pas u nekom trenutku odbije poslušnost – vama kao i svima drugima. Na primer, istraživanja su pokazala da decu najčešće napadaju mladi nekastrirani mužjaci. Kastriranje po pravilu donekle izjednačava stvari. Ženke čini emocionalno postojanijim, a mužjake manje raspoloženim za borbu i skitnju. Ali razlike ipak ostaju.

Primeru radi, mužjaci nekih rasa znatno su veći od ženki – od 10 do 15 kg i od 5 do 7 cm. Većina knjižara i biblioteka ima knjigu kao što je *The Complete Dog Book* (kod nas *Enciklopedija pasa*), koja sadrži zvanične (francuske ili britanske ili američke ili ...) standarde rasa, u kojima je svaka rasa opisana do u tančine, pa i njena veličina. Iz sledećeg odlomka standarda za Njufaundlandske pse trebalo bi da steknete predstavu o razlici u veličini koju možete da očekujete: „Prosečna visina odraslih pasa (mužjaka) iznosi 71 cm, a odraslih kuja 65 cm. Približna težina odraslih pasa iznosi između 60 i 70 kg, a odraslih kuja između 45 i 54 kg.“

Ostale razlike nije tako lako definisati. U dominantnijim rasama poput rotvajlera, ženke su po pravilu prijaznije i više im je stalo da ugone. U plašljivijim i uzdržanijim rasa kao što je šetlandski ovčar, mužjaci su po pravilu otvoreniji i susretljiviji. Kod nekih rasa kao što je zlatni retriever, razlike uopšte nema, naročito kad je pas kastriran.

Veću važnost pridajte rasi ili tipu rase, a manju polu psa, pošto će najoštrij mušjak nedominantne rase verovatno biti blaži od najblaže ženke dominantne rase. U razgovoru sa uzornim odgajivačem steći ćete jasnu sliku o razlici između psećih polova ne samo rase u celini, nego i njenih pojedinih rodova.

Za neke se izbor između polova svodi na pitanje pejzažne arhitekture: mužjaci zapišavanjem uništavaju žbunje, a ženke travnjake. Više o psima i pejzažnoj arhitekturi pročitajte u poglavlju 22.

Razmatranje troškova

Koliko bi štene ili odrastao pas trebalo da koštaju? Nabavne cene se toliko razlikuju da možete platiti od „besplatno“, preko (po pravilu) manje od 10 evra koliko naplaćuju azili, te „cene koja se javlja jednom u sto godina“ za čistokrvne pse retkih rasa koliko naplaćuju grupe za njihov spas, do nekoliko stotina za „obične“ čistokrvne pse i više od hiljadu evra za psa izložbenog kvaliteta retke ili veoma tražene rase.

Međutim, čistokrvno štene kvaliteta kućnog ljubimca kod uzornog odgajivača u SAD košta između 400 i 1000 dolara, što zavisi od nekoliko činilaca:

- ✓ Rase koje imaju mala legla, kao mnogi patuljasti psi, koštaju više zato što ima manje štenadi a valja pokriti troškove medicinskih pretraga kuje na urođene mane, prevoza kuje do mužjaka, platiti nadoknadu za oplodnju, negu kuje tokom trudnoće i negu kuje i štenadi nakon koćenja.
- ✓ Rasama kao što je buldog potrebna je temeljna veterinarska zaštita tokom postupka rasplodavanja, među ostalim, obavlja se i carski rez, a to podiže cenu štenadi.
- ✓ Skuplja je štenad koja može uspeti u takvim psećim nadmetanjima kao što su izložbe pasa, lovački ispiti ili takmičenja u vojno-policijskim veštinama, zato što se te osobine smatraju „dodacima“, jednako kao što jači motor ili bolji paket opcija podiže cenu novog automobila.

Imajte u vidu to da uzoran odgajivač proizvodi pse pokušavajući da podigne kvalitet svojih rodova, a time i rase, ali da *svu* štenad gaji tako da u prvom redu budu zdravi društvenici. Više štenadi uzmu ljudi koji žele kućnog ljubimca nego što stigne kod onih koji žele psa za izložbu, a dobar odgajivač hoće da svi oni budu srećni i dobro paženi. Ukoliko valja da smanjite troškove, razmislite o ovome: onima kojima pas treba za druženje, zapravo nije mnogo stalo do osobina po kojima se izdvaja *elitna* štenad – koje za većinu ljudi mogu biti toliko neuhvatljive kao što je pravilan razmeštaj tačaka na dalmatinskom psu. Upućen odgajivač umeće da objasni te razlike, a većinu njih možete i sami naučiti iz standarda rase.

Naravno, glavni trošak za psa čini izdržavanje, ali to se barem ne plaća odjednom. Minimalna nega pristojnog kvaliteta – hrana, osnovni pribor, preventivna veterinarska zaštita, smeštaj u pensionu ili plaćena osoba koja čuva psa dok ste na odmoru – koštaće vas nekoliko stotina evra godišnje, odnosno nekoliko hiljada ako je pas teži od 50 kg i jede od 6 do 7 šolja visokokvalitetnih granula dnevno. Dodajte tome povremene veterinarske hitne intervencije i neobavezne kupovine kojima je teško odoleti, proizvode za pse kao što su razne šmekerske ogrlice, mekši i ukrašeniji ležaj, fotografije psa s deda-Mrazom i ..., pa će troškovi držanja psa pojesti značajan deo kućnog budžeta.

Zato bi troškove nabavke psa trebalo da posmatrate u perspektivi. Ako računate da će pas živeti deset godina, čistokrvno štene kupljeno za 500 evra od uzornog odgajivača, na godišnjem nivou vas košta 50 evra. A ja toliko dajem mesečno za hranu svojih pasa.

Na kraju krajeva, važno je šta se vama čini primereno, bez obzira na to da li se radi o čistokrvnom psu ili mešanju, psu iz kafilerije/azila ili psu za izložbe. Cena koju ćete platiti nema nikakve veze s ljubavlju koju vam pas može pružiti.